

MENCIONS ANT. 965: *Faras* (Abadal, *Eixalada*); 966, testament de Seniofred comte de Bna.: «--- donare faciatis meum alodem de *Faras* vel de *Roseto* et ipsos plantarios q. sunt ante castrum *Bisulduni*» (*MarcaH.*, 886.2f.); 969: de *Faris* (Monsalv. I, 230); 977: Sta. Ma. de *Faxis* (cit. entre *El Mor*, *Juinyà* i *Ursinyà*) (*MarcaH.*, Alsius, 138); 977-978, en la fundació del monestir de St. Pere de Besalú el bisbe Miró de Girona li dóna «alodem q. d. *Fares* et --- Roseto, Villanola, Palatiolo, et Marifonte» (*Esp. Sagr.* XLIII, 418. 7); i en una altra versió que porta Villan. (*Vi. Lit.* xv, 259) hi consta que aquest gran alou: afr. or. *Junca-rias*, *Petriniano*, *Portello*: Mer.: *Boscheronos*, *Rixaco*, *ipsa Isola*, *Siri<ni>ano* usque *Juviniiano*, *Lugurzano*, *Maliano* ---» (Alsius, l. c.); 1359: *Fares* (*CoDoACA* XII, 110); 1362: *Faris* (Alsius, l. c.). Però en la cita que dóna de 978, el que porta *MarcaH.* no és *Faxis* sinó *Fraxis* (col. 913), i pel context sembla tractar-se de *Freixa* te. de Mieres. (Cf. també Monsalv. XI, 215 i I, 241).

El doc. de 977-8 tal com el porten Villan. i Alsius té el gran interès de mostrar com el te. de *Fares* havia comprès un gran nombre de dependències, ço que justifica l'aplicació de l'ètimon FARA en plural: es veu que arribava no sols fins a Serinyà, sinó també molt més enllà del Fluvià: a *Lligordà* i *Maià de Montcal*.

Car l'ETIM. és el germ. FARA 'heretat, possessió', especialment la d'una família noble, mot heretat sobretot pel fràncic i el longobard, d'on l'it. *fara* 'finca' (*REW*), però potser també el gòtic; car és notable que ja trobem FARAS (sg. o acus. pl.?) en una inscripció de Tarragona, de sentit no ben clar (*AIEC* VIII, 364, remetent al *ThLL* VI, 724 i a *DuC.* III, 413), i de data pagana; tanmateix és ben possible que sigui el mot germànic, com sigui que ja en el baix Imperi s'havien admès bastants esquadrans d'auxiliars germànics en l'exèrcit imperial.

El caràcter vast i múltiple del *Fares* nostre del S. X acaba de provar el valor feudal (com feus i subinfeudacions) que hagué de tenir aquest concepte en la nostra *Marca Hispanica*. On aquest NL és únic. Però constitueix la punta extrema d'una àrea toponímica molt estesa, tant pel Sud com pel Nord de França. En el Nord són molt coneguts *La Fère* (en Tardenois i altres) als depts. Aisne i Marne (veg. Longnon, *Noms de L.d.l.Fr.*, § 214); Dauzat (*Top. Fr.*, 144).

Però continua en la forma occitana *Fara* a tot el Midi: *La Fare*, distr. Tournon (Ardeche) doc. *Fara* en escrits molt antics (*Hist. Lgd.* v, 22); St. Michel-et-Bonnefare a la Dordogne (distr. Bergerac); *La Fare* a la Drome (c^o Remuzat), un altre a Htes.Alpes (c^o St. Bonet), id. a Bouches-du-Rhône (c^o Berre); *Lafare* a Vauclusa (c^o Beaunes); car no s'interromp, apareixent encara a l'Aude: *Faras* a. 1003, avui mas de *Fares*, te. Ste. Eulalie (Sabarthès, *Di. Top.*), i no sé si també un *Faris* del Razès que veig a l'*Hist. Lgd.*

Altrament en català, només dos NLL menors que no veig bé si en són o no derivats. *La Ferrès* te. Fontcoberta (que és uns 5 k. SE. de Fares): seria, doncs, *Les Fare(s)es*, nom d'unes dones de Fares, amb -s- eli-

minada per dissimilació? (però -rr-...). Cap a Rabós un *Aufares* NL menor; a Figueres c. 1910 hi havia una col·lecció d'art *Alfars* (carta rebuda pel meu pare). Potser hi hagué un *Mas de N'Aufares* (car a Cadaqués anoto a la costa «mas i platja de *n ufàras*» (XLV, II, 126 i 118): caldria suposar que sigui *els Fares*, pron. imperfectament *alfàras* > (ə)ufàras.

FARFANYA

Riu, afl. de la dreta del Segre, que provinent d'O's, passa al llarg de Castelló de Farfanya, per desembocar prop de Menàrguens.

PRON. LOC.: «la *farfàya* és lo nom del riu que passe per Castelló de F.», digueren a Casac. a Algerri o en un altre de 3 pobles veïns, 1920; «*farfàya* és lo riu que passe per C. de F.», em deien a mi a Albesa, 1931.

MENCIONS ANT. 1146: «--- Balaguer --- rivo de *Farfagna* --- Algerre ---» (Font Rius, *Cartas de P.* I, § 63); pot ser el mateix doc. d'igual data i amb la mateixa forma que llegeix Mz.Pi. en un doc. de la col·lecció de Poblet (*Orig. ed.* 3a., 1956, § 4.4, p. 51); 1163: «Balaguer --- in *Froffayna* ---» (Font Rius, *C. de P.* I, § 123.5; que en l'índex remet a *Castellione de F.*); 1220: *Farfanya* (*BABL* IV, 306); 1295-9: «un castel que és en *Farfanya*, lo qual ha nom *Hos*», procés de Camarasa (*CCandi, Mi. Hi. Cat.* II, 178); 1388: «Castillione de *Pbarfania*» (Arx. de Solsona, cita en el *DECat.*, s. v. *llossa*); 1359: *Castelló de Farfanya* (*CoDoACA* XII, 22); 1437: *Castelló de Farfanya* (*BABL* XIV, m. 333).

ETIM. Aquí té gran importància notar l'antic NP *Farfany*, sovint amb grafia imperfecta -ay per -any: *Petrus Farfay*, a. 1204 (*Cart. St. Cugat* III, p. 369); 1256: «--- al monasterio de Montserrat --- mansus *Jannarii Farfay*» (Hinojosa, *Reg. Señ. Cat.*, p. 79); c. 1280 un «Jacme *Farfay* alphaquí» (= àr. *faqīb* 'teblig i jurisconsult' (veg. art. *Faqui Beni*, supra) fou missatger diplomàtic entre Pere el Gran i el rei de Granada (*BABL* III, 114). També és possible que el *Farfa(n)y* de 1204 i el de 1256, citats, fossin gent d'extracció morisca, com ho devia ser l'enviat de Pere el Gran: car ningú com ells dominava bé les lleis i la llengua d'una part i l'altra; aquest seria un «exea» o súbdit mig-sarraí dels nostres reis; i que aqueixa grafia -ay era símbol de la nasal *ŋ* ho veiem també pel cognom *Farfany*, que el *DAG* registra a Mall. l'any 1523. Un caserí *Farfán*, agre. a Guadahortuna, prop de Guadix, no és segur que vagi amb tot això o amb el *Farbán* que he dit s. v. *Farena*.

Que és d'arrel aràbiga tot, salta a la vista, si bé es pot vacillar entre la de *frb* i la de *frb* (car no hi ha en àrab una arrel *frf*). Ens decideix el fet que explico i documento en el *DECH* (II, 863a), resultant del desastre dels espanyols i els visigots en els anys 700: «*farfán*, denominació de certes famílies espanyolas que pasaron a Marruecos en el S. VIII, y regresaron a España en 1390 ---». Ja no deia allà, on no esqueia, que